

Söğüt

Söğüt (*Salix*), söğütgiller (Salicaceae) familyasından *Salix* cinsini oluşturan boylu ağaç veya bodur çalı halinde, çoğunluğu kışın yaprak döken, ender olarak da her dem yeşil kalan odunsu bitkiler. Söğüt ağacının kabuğundan elde edilen salisin vücutta metabolize olarak Aspirin ilacının aktif maddesi olan salisilik asit'e dönüştürülür.

Morfolojik özellikleri

Tek bir pul ile örtülmüş olan tomurcuklar çoğunlukla sürgüne y atmıştır. Sürgünler üzerindeki dizilişleri çok sıralı sarmal birkaç türünde almaşıktır ve tepe tomurcukları pseudoterminal dır.

Yapraklar parçalanmamış, sadedir ve uzun şerit halinde veya eliptik yapıdadır; kenarları tam veya bezeli ve ince dişli, kaba dişli, dilimli dişlidir. Genel olarak kısa saplıdır; çoğunlukla kulakçıkları vardır.

Yan durumlu çiçek kurulları başak halinde dik dururlar. Bazı türlerin çiçek açması yapraklanmadan önce, bazılarında ise aynı zamanda olur. Bir cinsli iki evcikli ve entomogamdırlar.

Söğütler gayet kolay kök yapabildiğinden, tohumları d a kısa zamanda çimlenme özelliğini kaybettiğinden, üretilmeleri hemen her yerde çelikle ve kök sürgünü ile olur.

Söğüt

Biyolojik sınıflandırma✎

Âlem:	Plantae
Şube:	Tracheophyta
Sınıf:	Magnoliopsida
Klad:	Eudicots
Klad:	Rosids
Takım:	Malpighiales
Familya:	Salicaceae
Cins:	<i>Salix</i> L., Sp. Pl.: 1015 (1753).

Tarihi ve ilaç olarak kullanımı

En eski arkeolojik kalıntıları Anadolu neolitik çağ yerleşimlerinde bulunmuştur.

Anadolu'nun ilk yazılı metinlerinin sahibi olan Hititler, *şişiyamma* adını verdikleri söğüt ağacından ilaç elde etmişlerdir.

Eski Sümer ve Mısır kayıtlarında söğüt ağacı kabuğunun ağrı ve ateş

tedavisinde kullanıldığı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. MÖ 5. yüzyılda Yunan doktor Hipokrat söğüdün ilaç olarak kullanımından bahsetmiştir. Amerika yerlilerinin de söğüdü tedavi amacıyla sık sık kullandığı bilinmektedir.

MÖ 8. ve 7. yüzyıl topluluklarından İskitlerin yere koydukları söğüt dallarıyla geleceği gördüğünü iddia eden kâhinleri vardı. İki bin yıl sonrasında Mevlânâ'nın Mesnevi eseri nde "Parlak güneş benimle tutulsun. Söğüdün sırrı açıklansın." denmiştir. Kehanetten sorumlu Anadolu tanrısının Apollon'un aynı zamanda güneşi semolize etmesi, söğüt bağlantılı kehanet-güneş-Apollon kültüne işaret eder. Ayrıca Sepetçi söğüdü (*Salix viminalis*) ve Keçi söğüdü (*Salix caprea*) gibi söğüt türlerinin Anadolu'da antik dönemlerden beri sepet yapımında kullanılması, sepetin Antik Yunancasının mystica olması, söğüt ağaçları ile kehanet ve gizem kültürleri arasındaki bağlantıyı gösterir. Nitekim kehanetin tanrısı Apollon ile ilgili ilahilerde söğütten söz edilir. Örneğin; Apollon, hırsızlığı saptanan Hermes'in ellerini, söğüt dallarından yapılan iplerle bağlamak ister. Ama ipler yere düşer, birbirine sarılır, çoğalır, yeniden söğüt ağaçlarına dönüşürler. Böylece Apollon, küçük kardeşinin tanrısallık gücünü kabul eder.

"Böyle konuştu Apollon ve ellerini bağladı Hermes'in"

Söğütten yapılmış sağlam iplerle Ama ipler düştü yere ve ayaklarının dibinde hızla büyüdüler

Birbirine dolanarak yere kök salan söğütler Hızla sarıp sarmaladılar ve aldılar içlerine her şeyi.

Genellikle su kenarlarında bulunan salkım söğütlerin saklanmaya elverişli olmasının de gizem ve kehanetle ilişkilendirilmesinin nedeni olduğu ileri sürülür.

Söğüt ağacı kabuğundaki ilaç için kullanılan aktif madde salisindir. Kristal formu ilk olarak 1828'de Fransız eczacı Henri Leroux tarafından ayrıştırılmıştır. Saf formu İtalyan kimyager Raffaale Piria tarafından elde edilmiştir. Suda çözüldüğü zaman asit özelliği gösterdiğinden (ph 2.4) Salisilik asit olarak adlandırılmıştır.

1897'de Felix Hoffmann sentetik olarak salisin maddesinin değiştirilmiş bir formunu elde etmeyi başardı. Yeni bileşik salisilik asitten daha az mide problemlerine yol açıyordu. Bu yeni ilaç, yani Asetil Salisilik Asit Hoffman'ın işvereni olan Bayer firması tarafından **Aspirin** olarak adlandırıldı ve dünyanın en çok kullanılan ilacı haline geldi.

Günümüz kültürüne etkisi

Arta (su) ve mis (kadın) kelimelerinden oluşan, vahşi doğa, avcılık, ay, su ve nemin tanrıçası Artemis'in doğum tarihi 6 Mayıs kabul edilir. Bu tarihte kutlanan

Hıdırellez geleneklerinde de söğüt yer alır.

Söğüdün ve arıların da tanrıçası olan Artemis adına yapılan Efes'teki Artemis Tapınağı'nın tasarımı arı kovanı biçimindedir. Tanrıça Artemis'in, Melissai (arılar) denilen rahibeleri, Essenes (erkek arılar) denilen hadım rahipleri vardır. Arılar söğüt ağacından *propolis* (Yunanca kent için veya savunma için anlamına gelir) denen sakızımsı bir madde alırlar ve kovanlarının inşasında kullanırlar. (Bu maddeye özellikle Ege'de prebolu veya diribal denir.) Artemis'in kenti koruyucu özelliği ile arıların söğütten elde ettikleri propolis ile kovanlarını koruma özellikleri özdeşleştirilmektedir.

Orta Asya ve Anadolu Türk kültüründe de kutsal sayılan söğüt, Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulduğu merkeze de adını vermiştir. Bu açıdan söğütün Türk kültürü ve tarihindeki yeri büyüktür.

Türkülerde sık sık başvurulan bir ağaçtır. ("Söğüt de efem yar sensin", "Söğüdün erenleri, koyverin gidenleri")